

Lidköping – en stad i världen?

Av MAGNUS JERNECK

Subnational governments are considered to operate in a world constituted by the actors in the national political system. Less attention has been paid to changing notions of governance and the significance of supranational institutions and extra-national processes. In this article, the internationalisation strategies of Lidköping are examined. While following a traditional pattern of Nordic twinning agreements, the city gradually turned its attention to the wider European arena. Being regionally embedded, Lidköping endorsed the establishment of West Sweden and its representation in Brussels. By Swedish standards, Lidköping was not a slow starter. Its level of activity rose considerably, however, as Sweden became a member of the EU in 1995.

Frågan om lokalmaktens förändrade villkor till följd av den globala och europeiska utvecklingen har tidigare rönt förhållandevis begränsad uppmärksamhet i svensk och nordisk kommunalforskning. På senare år har intresset för denna problemställning emellertid intensifierats; att det rör sig om för kommuner väsentliga omvärldsförändringar tycks nu stå utom all tvivel (se till exempel Baldersheim och Ståhlberg

1999, Gustafsson 1999 och Jerneck 2000).

Föreliggande uppsats är en studie av en omvärldsberoende småstad i Sverige, nämligen Lidköping, belägen vid Väneren i före detta Skaraborgs län.¹ Att just Lidköping valts som studieobjekt har flera skäl. En för detta tema viktig aspekt är att Lidköping länge framstått som en utåtriktad och i flera avseenden framsynt kommun. Det gäller inte bara utvecklandet av den inre organisationen

(se Bergströms bidrag till denna volym), utan också synen på värdet av omfattande omvärldsförbindelser. Av tradition har staden sett sig som en av de förnämsta i länet. I en krets av förhållandevis försiktiga landsortskommuner med starkt agrar framtoning har Lidköping länge framstått som en självmedveten, men tidvis också progressiv och i radikala satsningar riskbenägen kommun.

Vårt fokus riktas därför mot de omvärldsstrategier som tillämpas, men också de utmaningar, som framför allt den europeiska utvecklingen ger upphov till. Ytterst är frågan om Lidköping verkligen kan anses vara "en stad i världen", såväl i förhållande till den mer näraliggande som den mer avlägset belägna omgivningen.

Man skulle kunna hävda att Lidköping i hög grad strävar efter att både bli en regionalt invävd och helt internationaliserad kommun. Med det menas att stadens företrädare uttryckligen söker länka Lidköping till de snabbt växande och allt mer betydelsefulla regionala strukturer, som växer fram i Sverige, men också till större europeiska nätverk. I viss utsträckning försöker man även rikta tentaklarna mot aktörer utanför Europa. Sedan början av 1990-talet har internationaliseringen som generellt fenomen setts som allt viktigare. Det lokala, regionala och internationella befinner sig nu i ett allt tätare samspel. Utgångspunkten är att den kommunala sfären inte får isolera sig från den internationella utvecklingen.

Hållningen kan ses som självklar för en stad som i hög grad baserat sitt välstånd på industriell utveckling. Den öppenhet, som Lidköpings omvärlds-

orientering är uttryck för, har gamla rötter. Läget vid Vänerens kust har inneburit att staden av tradition satsat på sjöfart och handel. Orsaken till att man på senare år valt en djärvare internationell strategi står emellertid att finna i de problem Lidköping haft att brottas med sedan 1980-talet. Stadens näringslivsstruktur har efterhand framstått som gammaldags; det har företrädesvis rört sig om företag i mogna eller stagnerande branscher.

Man kan säga att Lidköping i olika avseenden befinner sig i en svårartad och för den framtida utvecklingen besvärande skuggposition, som på sikt hotar att reducera kommunens tillväxtkraft och skattebas. Det faktum att Lidköping, genom försäljningen av sitt innehav av Gullspångsaktier, är en "förmögen" kommun, ändrar i princip inte på den saken.

Problembilden

I princip kan vi för Lidköpings del tala om tre olika, men överlappande "skuggor": utbildnings- och kunskapsskuggan, transportskuggan, samt den så kallade "uppmärksamhetsskuggan".

I och med att Skövde gick segrande ur striden i fråga om lokaliseringen av den nya regionala högskolan, gick Lidköping miste om den utvecklingspotential, som en sådan infrastruktursatsning skulle ha inneburit. Efter bildandet av det nya storlandet Västra Götaland framstår bristen på högskoleutbildning i kommunen som än mer besvärande. I hela regionen finns, förutom Göteborg,

tre centrumbildningar med viktiga funktioner för utbildning, transporter och vård, nämligen Trestad (Trollhättan, Vänersborg och Uddevalla), Borås och Skövde (Förutsättningar för regional utveckling 1998, sidan 17). Särskilt relationen till Skövde präglas än i dag av konkurrens, inte minst sedan Volvo valde Skövde som etableringsort för sin nya fabrik. I jämförelse med Lidköping har Skövde i den gamla länskontexten överlag betraktats som en traditionell kommun.²

Lidköpingsregionen misslyckades likaledes att etablera en ny och större länsflygplats med gemensamt upptagningsområde (Lidköping, Skövde och Skara). Resultatet blev två konkurrerande flygplatser utan tillräckligt passagerarunderlag – den nya i Skövde och den gamla vid Såtenäs flygflottilj. Redan i järnvägens barndom gick Lidköping, genom sin envetna satsning på just sjöfart, miste om möjligheten att bli en betydande knutpunkt (se Bergström i denna volym). Konsekvensen har blivit att Lidköping i viss mån hamnat utanför allfarväg. Lidköpings traditionellt sett starka position inom sjöfarten har inte på något sätt kunnat kompensera för denna brist, i synnerhet som en expansiv kommun numera är särdeles beroende av goda direktförbindelser inte bara med huvudstaden utan också med större europeiska centra, såväl i övriga Norden som på kontinenten. Ifråga om större etableringar och infrastruktur-satsningar kan man sammanfattningsvis notera att Lidköping "missat tåget" ett antal gånger.

Den tredje, och på sitt sätt mest allvarliga skuggan är i hög grad en direkt

följd av de två första och handlar om Lidköpings förmåga att skapa uppmärksamhet kring sig själv och sin roll i regionen. Attraktionskraft har blivit A och O i en värld, där företag ofta byter etableringsort och där flyttströmmarna går från de mindre landsortskommunerna till de mer dynamiska storstadsregionerna. Trots att Lidköpings befolkning varit relativt konstant³ och trots att andra kommuner i regionen, särskilt i utkanten av storlandet, i högre grad än Lidköping känner av Göteborgsregionens dragningskraft, kan hotet om utflyttning inte negligeras på sikt.

Den förhärskande åsikten bland politiker och tjänstemän är att den utåtriktade strategin måste bli djärvare, både till form och innehåll för att utkantspositionen skall kunna hävas. Den sedan några år gällande principen är att staden i växande grad skall bli en integrerad del av olika regionala nätverk och kontaktpunkter bortom det egna, lokala territoriet. Att upprätta politiskt stödande nätverk för näringslivet har blivit en allt viktigare del av den kommunala handlingsrepertoaren. Lidköping försöker något efterlikna de betenden, som näringspolitiskt sett utmärker större kommuner. Särskilt de personliga kontakterna anses viktiga: De är nödvändiga för en stad, som på grund av en besvärande skuggposition står utanför starka politiska och ekonomiska strukturer.

Regionalisering och internationalisering som kommunal motstrategi

Ett utmärkande drag för det svenska politiska systemet har länge varit kombinationen av stark centralmakt, svaga regioner och en utvecklad lokal självstyrelse. Att denna struktur nu gradvis förändras genom regionaliseringen tycks vara en uppfattning, som fått allt bredare genomslag i Sverige, så även i Lidköping. Det samma gäller föreställningen att Sveriges ekonomiska och politiska omvärldsberoende i grunden förändrar spelreglerna för den kommunala självstyrelsen och den kommunala ekonomin. Det innebär att den svenska enhetsstaten som huvudsaklig referenspunkt för den lokala självstyrelsens utbredning, inriktning och omfattning inte riktigt anses lika relevant.

Ett genomgående tema i Lidköpings nytänkande är att gränserns betydelse successivt har ändrats. Till följd av näringslivets globalisering och övernationella institutioners framväxt betraktas statens gränssyta mot omvärlden som allt mer diffus. Öppnandet av nationsgränserna har gynnat framväxten av nya och mer tillgängliga politiska arenor utanför landets gränser. Ett ytterst väsentligt inslag i den nya politiken är just internationaliseringen, då den i så hög grad banar väg för just en omdefiniering av territorialiteten. Mönstret går igen i större delen av Europa. Drivkraften hos kommuner och regioner är inte sällan emancipatorisk, med syftet att omdefiniera de politiska rollerna och uppgifterna i relation till de nu existerande natio-

nalstaterna, för att på så sätt skaffa sig ett ökat svängrum i det större politiska system som EU utgör.

I själva verket tycks det vara så, att vi i det "post-suveräna" Europa ser konturerna av ett dynamiskt flernivåsystem, i vilket möjligheten att bestämma det politiska rummets gränser och innebörder inte längre är begränsad till ett fåtal aktörer på central nationell nivå.

Den lidköpingska omvärldsorienteringen skall ses mot denna bakgrund.⁴ Rent strategiskt arbetar man parallellt på två fronter: Dels söker man sig till den mer näraliggande geografiska omgivningen, i form av kommunala samarbetsrelationer inom det nybildade storlännet Västra Götaland, dels söker man sig till den internationella arenan. Särskilt det senare framställs som allt viktigare, i takt med internationaliseringen av både näringslivet och politiken.

Det intressanta är att de inhemska regionaliseringsprocesserna löper samman just i själva internationaliseringen. I den så kallade SWOT-analys, som gjorts för det nya storlännet, framhålls internationaliseringen som den kraft som "...öppnar närmast oöverskådliga möjligheter för en region som Västra Götaland" (Förutsättningar för regional utveckling 1998, sidan 7). Nyckelbegreppen här är, som i så många andra sammanhang, växande marknader, ökad konkurrens, forskningsintensiv produktion, hög kunskapsnivå, företagsanpassning till internationella förutsättningar et cetera.

Den regionala kontexten

För att möta internationaliseringens utmaningar men också för att stärka näringslivet har Lidköping inlett ett nätverksliknande samarbete med grannkommunerna Götene och Skara. Götene, som är en liten landsortskommun, utmärks bland annat av sin administrativt slimmade, men välfungerande byråkrati, medan Skara, den gamla lärdomsstad och biskopssätet, är en självmedveten, men något traditionell stadskommun. Här har emellertid Västsvenska Handelskammaren ett lokalt kontor. 1995/1996 tog de tre kommunerna beslutet att etablera en mellankommunal samverkan inom ramen för det vi kan kalla det "Göliska Förbundet".⁵ Som sammanslutning kan det ses som en funktionell regionbildning i det mellanstora formatet. Enligt de dokument, som tagits fram för att beskriva denna samarbetskonstruktion, är syftet att bland annat stärka näringsliv och sysselsättning, turism, utbildning, marknadsföring med mera. De tre städerna samarbetar om så kallade mål 3-projekt.

Ett väsentligt syfte med det Göliska samarbetet är att stärka det lokala, eller delregionala inslaget i det större västsvenska nätverket. Man kallar sig gärna "Småstadsregionen". Istället för att betrakta hela det gamla Skaraborg som en huvudnod, vill man gynna framväxten av fler knutpunkter, till exempel inom ramen för den gamla uppdelningen i ett Västra och ett Östra Skaraborg. Tillsammans bor det 70 000 människor i de tre berörda kommunerna. Näringspolitiskt utgör den Göliska gruppen en väsentlig politisk plattform för Lidköping.

Framväxten av en ny västsvensk storregion har ytterligare bekräftat behovet av en sådan delregional kraftsamling (Se till exempel Småstadsregionen).

I fråga om den större regionala kontexten var Lidköping en av tillskyndarna av den nya Västra Götalandsregionen. Redan tidigt tillstyrkte man det förslag om försöksverksamhet med regionförbund i Västsverige, som lades fram av regionbredningen 1993 i delbetänkandet Västsverige och Skåne – regioner i förändring (SOU 1993:97; Danielsson 1995, sidorna 78, 82). Det kan knappast råda något tvivel om att Lidköping när stora förhoppningar om ekonomisk och infrastrukturell draghjälp, bland annat mot bakgrund av storlänets uppgift att främja och stimulera utvecklingen i området. Som medlem av Västra Götaland ser kommunens företrädare en möjlighet att via den nya politiska organisationen häva några av de brister, som den tidigare statliga regional- och lokaliseringpolitiken åsamkat Lidköping.

Ingåendet i det nya storlän, som bildades 1 januari 1998, skall i huvudsak ses i en nationell kontext. Medlemskapet i West Sweden, en mer informell regional struktur, har däremot tydliga kopplingar till Europa. Tillsammans med bland annat Skövde, Göteborg, Borås, Trollhättan och Uddevalla tog Lidköping i början av 1990-talet initiativet till bildandet av ett kommunalt nätverk med gemensamt representationskontor i Bryssel. Företagsaspekterna var en klart pådrivande faktor.

Ursprungligen räknade man med att skaran av intresserade västsvenska kommuner skulle förbli begränsad. Idag

har West Sweden närmare ett 70-tal kommuner som medlemmar. Det innebär att West Swedens geografiska räckvidd går bortom Västra Götalandsregionen med sina 49 kommuner.

Internationalisering som kommunalt förhållningsätt

Det är alldeles uppenbart att en internationaliseringsstrategi i växande grad ansetts nödvändig för att kunna stärka det inhemska näringslivet.

För en stad som Lidköping utgör internationaliseringen emellertid i sig en betydande möjlighet, både i form av kontakter och i form av impulser.

Konkret betyder internationaliseringen två saker: Dels en tätare koppling till den europeiska integrationsprocessen, i form av regional lobbying och andra knytningar till europeiska nätverk på EU-nivå, dels förstärkta förbindelser med enskilda europeiska länder, i form av formella och informella vänortskontakter. I mindre skala har man även riktat blickarna mot Sydostasien, bland annat Thailand och Vietnam.

Ser man till antalet formella vänortsavtal, är Lidköping, trots sin starka internationaliseringsprofil, en ganska vanlig svensk kommun. Man har fyra vänorter, varav tre i Norden: Kuovola i Finland (1949), Nord-Aurdal i Norge (1974) samt Skanderborg i Danmark. Lidköping hade i mitten av 1990-talet också vissa kontakter i polska Otwock. 1995–96 planerade man, i likhet med många andra svenska kommuner, att

upprätta vänorter i Baltikum. Vid utgången av 1999 har dessa planer resulterat i ett samarbete med den litauiska kommunen Utena. Mot bakgrund av att drygt 200 av landets 288 kommuner har vänortskontakter i östra grannländer och att åtskilliga har mer än en vänort, framstår inte Lidköping i detta avseende som särskilt avantgardistisk.

En vanlig observation är att vänortskontakter blir mindre ceremoniella och mer instrumentella. Generellt sett har vänortssystemet som ett artighetsutbyte spelat ut sin roll. Det betyder i sin tur att vänortssystemet vunnit i attraktion som näringspolitiskt medel. Även om det näringspolitiska temat har varit tydligt i Lidköpings formella vänortskontakter tycks samarbetet dock inte ha fått den inriktningen fullt ut. I relationerna med till exempel Utena i Litauen koncentrerar man sig på museifrågor, utformning av dagcentraler samt stöd till funktionshindrade och äldre (Se Uppgifter från Kommunförbundet ang vänorter 1994 samt Kommunförbundets hemsida november 1999). Å andra sidan följer man här ett allmänt svenskt mönster: Det finns överlag ett starkt subsidiärt inslag i de flesta svenska kommuners Baltikumsatsningar. De senaste åren har det funnits ett starkt tryck från samtliga politiska partier i Sverige att såväl kommuner som andra offentliga instanser skall ta ett ansvar för de baltiska staternas utveckling.

En ur närings synpunkt måhända intressantare kontaktyta är de informella förbindelser, som upprättas med internationella motparter. Trots att de tidigare planerna på att upprätta formella vänortsavtal med städer i Tysk-

land och Storbritannien ännu inte har realiserats vid utgången av 1999, kan man i Lidköpings fall tala om en allt rikare flora av informella kontakter, bland annat i just Tyskland, men också i USA och Sydostasien.

Sammantaget tycks vänortssystemets näringslivsfrämjande potential inte vara exploaterad fullt ut, även om de informella kontakterna varit framgångsrika. En ytterligare ökning och fördjupning av vänortskontakterna är emellertid kanske i sig inte den högst prioriterade internationaliserings- och näringslivspolitiska åtgärden i kommunen. Det finns andra vägar att beträda. På senare år har staden till exempel skaffat sig åtskilliga europeiska kontakter inom ramen för EU:s partnerskapsprogram; just nätverkssamarbete mellan städer och landsortskommuner i Europa inom en rad politikområden är en viktig förutsättning för att komma i åtnjutande av EU:s olika stödformer. Till detta skall fogas det kommunala ansvaret för ett snabbt växande ungdomsutbyte och det växande antalet partikontakter i Europa.⁶ Sist, men inte minst, har Lidköping tidigt etablerat informell kontakt med "gamla Lidköpingsbor i forskningsringen"; dessa så kallade Lidköpingsambassadörer, bosatta utomlands, har en viktig funktion att fylla i marknadsföringen av staden.

Centralt för Lidköpings politiska tänkande i internationaliseringsfrågor tycks också vara insikten att det regelverk och de idéer, som nu styr offentlig verksamhet på lokal och regional nivå i växande grad utarbetas i internationella förhandlingsmiljöer, särskilt EU, och att närvaro där är alltmer betydelsefull ur

kommunal intressesynpunkt. De förändrade reglerna för offentlig upphandling har skapat nya administrativa rutiner, samtidigt som de ekonomiska effekterna av EU-medlemskapet inte är helt entydiga. För kommunerna medför nya regleringar på EU-nivå ökade utgifter. Även om EU:s strukturfonder utgör en intäktskälla, förutsätter den så kallade partnerskapsprincipen att transfereringarna delfinansieras av kommunerna. Samtidigt utgör skattebasernas ökade rörlighet ett växande bekymmer för den kommunala soliditeten.

Konsekvensen är uppenbar. Politiskt blir det viktigt för kommunala representanter att inte bara "hämta hem pengar" från diverse projekt, utan också att påverka EU:s beslutsprocesser, helst i så tidiga skeden som möjligt. Lokal lobbying, eller "mikrodiplomati" utanför landets gränser har blivit ett allt centralare instrument i värnandet av regionala och kommunala intressen (Jerneck 1997).

Lidköpings internationella aktivitetsprofil

Klivet ut i Europa är ett 1990-talsfenomen. Man kan tala om en märkbar förskjutning från det nordiska till det europeiska planet. Hur ser då Lidköpings aktivitetsprofil ut på EU-området? Bildandet av West Sweden och upprättandet av ett för de ingående kommunerna gemensamt representationskontor i Bryssel 1993 kan tolkas som att Lidköping relativt tidigt anslöt sig till den "exklusiva" skara städer, som uppfat-

tade Bryssel som en ny och intressant spelplats för tillvaratagandet av subnationella intressen. Samtidigt med West Swedens bildande togs det emellertid initiativ även på annat håll. Såväl Stockholm som samarbetsorganisationen Sydsam i södra Sverige upprättade i början av 1990-talet både Brysselkontor och inhemska politiska och administrativa strukturer för bevakningen av EG-frågor (Se Danielsson 1995, sidan 28, samt Gidlund och Jerneck 2000).

Medlemskapet i West Sweden illustrerar en princip, som efterhand blivit allt vanligare i Sverige under 1990-talet, nämligen kombinationen av enskilda och kollektiva inflytandestrategier. När det gäller att bevaka den mer övergripande utvecklingen i Bryssel anses ofta de gemensamma organen ha de bästa förutsättningarna; när kommuner konkurrerar med varandra om uppmärksamhet och resurser, går man däremot i regel fram på egen hand, via sina formella eller informella kontaktvägar. De olika regionala representationerna har dock gjort olika prioriteringar ifråga om sin lobbyverksamhet. Medan West Sweden i huvudsak fortfarande har funktionen att bevaka regionens kommersiella intressen, har de andra regionala nätverksorganisationerna efterhand blivit mer politiskt aktiva i Brysselmiljön.

Även om Lidköping generellt sett inte skall betraktas som en "slow starter", kan staden knappast sägas tillhöra varken de första eller de främsta pionjärerna i Sverige. I en undersökning av svenska kommuners EG-beredskap 1991 respektive 1994 kom Lidköping inte särskilt högt upp på det aktivitets-

index, som användes som mått på EU-anpassning, varken när det gällde intern organisation eller extern aktivitet. 1991 angav endast två svenska kommuner att de hade lobbyister i Bryssel. 1994 hade siffran stigit till 31. I denna större krets ingick Lidköping, liksom Skara, Borås, och Uddevalla, (Ström 1999, sidan 93), det vill säga kommuner som samarbetar inom West Sweden. I dag, 1999, har med några få undantag hela kommunkollektivet representation i Bryssel via sina regionkontor (Se till exempel Gustafsson 1999).

Lidköpings Europaengagemang bör, liksom många andra svenska kommuners i själva verket beskrivas i termer av en tvåstegsraket. De första trevande försöken, inspirerade av den begynnande svenska EES- och EG-debatten i början av 1990-talet, gjordes med den regionala satsningen i form av West Sweden. Den mer kraftfulla och långsiktiga investeringen i de europeiska nätverken gjordes emellertid först sedan Sverige blivit medlem i EU 1995.

Den helt avgörande faktorn var således Sveriges EU-medlemskap. Det kom att fungera som en katalysator och fick därmed funktionen av historisk brytpunkt. Först när Sverige blivit fullvärdig medlem av EU ansågs det lönt att lägga politisk kraft och energi på Brysselarenan; först efter 1995 öppnades möjligheterna att odla partnerskapskontakter med städer i Europa. Organisationsriktigt innebar medlemskapet också förändringar. Direkt efter EU-inträdet satsade kommunen resurser på en internationell sekreterare. Efter bara ett halvår bytte man emellertid strategi och gick över till principen att hela den kom-

munala förvaltningen successivt skulle skaffa sig EU-kompetens. Sättet, på vilket kommunen organiserade sin internationella bevakning var knappast uttryck för förvaltningspolitisk imitation; Lidköping "sneglade inte på andra kommuner" när man bestämde sig för hur man ville ha det. Bland annat satsade man på "Brysselutbildning" av kommunens mångårige chefssekreterare, men också på språkutbildning av kommunens ledning.

Huruvida EU-frågor idag verkligen blivit "vardagsfrågor" kan diskuteras. I likhet med många andra svenska kommuner har integrationsfrågorna i Lidköping nog hittills främst placerats "...i de kommunala finrummen" (Gustafsson 1999, sidan 2).

På en aktivitetsskala från mycket passiv och skeptisk till mycket aktiv och positiv hamnar Lidköping rimligtvis en bit till höger om mittpunkten. Även om man som internationaliserad kommun knappast kan karakteriseras som en reaktiv följare, tillhör man dock inte helt och hållet gruppen av proaktiva ledare (Jfr Klausen och Goldsmith 1997). På ett indirekt plan har man dock fungerat som förebild. Såväl West Sweden som Sydsam har under årens lopp fungerat som prototyper för andra regionkontor (Gustafsson 1999).

Lidköpings aktivitetsnivå har efterhand varit stigande. Särskilt under 1990-talets senare hälft har Europasatsningarna ökat i både intensitet och omfattning. Idag är Lidköping nog en av de mer framträdande småstäderna i Sverige ifråga om den totala mängden – och sammansättningen – av internationella kontakter. Det är inte helt oriktigt att

karakterisera Lidköping som en stad i den "bakre frontlinjen" ifråga om kommunal internationalisering.

Den framåtsträvande strategins problem och utmaningar

Att vara framåtsträvande synes klokt i en värld i snabb förändring. Å andra sidan kan förändringstempot och de nya beroendeförhållanden, som uppstår genom den offensiva omvärldsstrategin, skapa nya problem för en stad som Lidköping. Även om det vore överord att tala om möjligheten för bakslag, måste den nya politikens utmaningar och effekter belysas.

Problemen med storregioner är välkända. Risken för att kommunerna reduceras till implementeringsorgan för det regionala styret är förmodligen kraftigt överdriven; det innebär dock inte att möjligheterna för små eller medelstora kommuner att göra sin röst hörd i den regionala beslutsprocessen är lika goda som till exempel Göteborgs eller några av de övriga regionala centra, som finns inom storlänet. Det är värt att notera att Lidköping inte fått några länsfunktioner i den nybildade regionen. Satsningen på en "kommunregion" eller samarbetskommun i form av det "Göliska Förbundet" är därför intressant i sammanhanget.

Västra Götalandsregionens utvecklingspotential är än så länge relativt oexploaterad av kommunerna i regionen. I likhet med den nybildade Region Skåne domineras det hittillsvarande arbetet i

Västra Götalandsregionen av sjukvårdens problem, inte minst det stora budgetunderskottet, men också av tilltagande politiska motsättningar och försvagade ledningsfunktioner. En generell komplikation är att praktiskt taget inga av de nya regionerna har någon som helst vana vid att hantera just utvecklingsfrågor; därför måste man räkna med att inläringstiden är lång och att de gamla kärnområdena (det vill säga hälso- och sjukvården) tar mycket plats även framgent.

Att Lidköping som kommun bland 48 andra kan få svårt att göra sin röst hörd i det nya storlandet är en sak; en annan, och på sikt kanske större utmaning för staden uppstår om den nya regionen verkligen lyckas sätta utvecklingsfrågorna i centrum. Ett problem kan, paradoxalt nog, uppstå som följd av själva den regionala framgången. I Västra Götalands uppdrag ligger inte bara att skapa utveckling; en viktig, om än svår, uppgift är också att skapa en känsla av regional identitet. Även om detta svårligen låter sig göras inom överskådlig tid, skall man inte underskatta kraften, och därmed möjligheterna i en sådan process. I själva verket uppträder ett för Lidköping och andra kommuner märkbart – och förmodligen kännbart – dilemma på sikt.

Förverkligas inte ambitionen att skapa en övergripande västsvensk identitet, öppnas fältet fritt för en återväxt av gamla regionala identiteter, till exempel inom de gamla länsgränserna. Skaraborg, med rötterna i 1600-talet är ett område med förhållandevis tydlig och avgränsad identitet. Samtidigt är det uppenbart att indelningen av det gamla

landet i en västra och östra del vittnar om att identiteten har ytterligare nivåer. En regional partikularisering försvårar kraftsamlingen kring den regionala utvecklingen, något som vore besvärande för en starkt utvecklingsvänlig stadskommun som Lidköping.

Om den identitetsskapande processen istället bleve en framgång, uppstår möjligen problem för ett upprätthållande av de lokala eller delregionala identiteterna. Riskscenariot tycks dock överdrivet; ett utmärkande drag för det moderna, eller rent av post-moderna samhället, är just förekomsten av flerskiktade, överlappande identiteter.

Internationaliseringen av kommunen skall inte ses som ett problem, utan som en tillgång. I högre grad än majoriteten av svenska kommuner har Lidköping betraktat globaliseringen och europeiseringen som inte bara oundvikliga förändringskrafter utan också som instrument för kommunal förnyelse. I den meningen är Lidköping i hög grad en stad i världen, med särskilt fokus på Europa. En väsentlig följdverkan av internationaliseringen är dock att skiljelinjen mellan offentligt och privat tenderar att bli allt mer flytande. Förutom att civilsamhället växer som självständig sektor blir privata aktörer en del av politiken på ett annat sätt än tidigare. De inte bara deltar i och påverkar själva beslutprocessen; de får också ett ökat ansvar för både tillämpning och kontroll. Innebörden av detta är att civilsamhällets aktörer får offentliga uppgifter, men också ett större politiskt inflytande.

Som i många andra sammanhang är den utåtriktade aktiviteten starkt be-

roende av initiativkraften hos ett fåtal personer i kommunens ledning, bland andra dess mångårige näringslivschef Leif Eriksson som ofta fungerat som inspirator och idéentreprenör. Det viktiga är att det nu tycks råda en bred politisk enighet om kommunens framtida färdriktning. De till en början avvaktande moderaterna stödjer nu helt den inslagna linjen. Det är emellertid väsentligt att den nya omvärldsstrategin inte förblir ett elitprojekt och att internationaliseringen kopplas ihop med det kommunala vardagsarbetet.

Trots att Lidköping som sjö- och handelsstad alltid intagit en vidsynt hållning till den omkringliggande världen, är det inte givet att kommunens medborgare alltid uppfattat eller förstått innebörden av de nya omvärldskopplingar, som nu upprättas, eller de resurs-satsningar, som nu görs. Det är lätt att driva på politikermisshälsan i internationella frågor. Den kritiska diskussion, som tidigare förts om cheftjänstemännens löner i West Sweden bär vittne om detta. Samtidigt som det inom det ledande skiktet av beslutsfattare finns förutsättningar för att skapa gemensamma verklighetsföreställningar (learning that) och strategier (learning how) för kommunal förändring och anpassning, är det viktigt att dessa gemensamma tankeelement får en vidare spridning till invånarna i kommunen. En tydligare politisk strategi för internationaliseringen har efterlysts, men också en grundläggande attitydförändring i bred mening. För att knyta an till en sentida reflektion: "Gränsöverskridande synsätt, snarare än internationaliseringsdokument är vad som behövs" (kursiv i

original) (Gustafsson 1999, sidan 6).

Utan folklig förankring kan internationaliseringsstrategin på sikt inte få tillräcklig kraft och legitimitet. Generellt sett kan det vara svårt att få en bred folklig förståelse för den breda utlandssatsningen, inte minst i förhållande till EU, men också i förhållande till Baltikum, en till synes geografiskt avlägsen plats för en kommun i västra Sverige. Även om EU-medlemskapets effekter tränger allt djupare in i den svenska vardagen, är det inte självklart utifrån ett folkligt perspektiv att just kommuner skall ha kontakter i den riktningen. Här kan Lidköpings ledande politiker och tjänstemän, i likhet med andra kommuners företrädare riskera förtroendeproblem, även om man gjort sitt bästa för att förankra utlandsbesök mm i både press och den allmänna opinionen.

Problemet kan å andra sidan sägas vara begränsat, eftersom Lidköping inte satsar på ett eget kontor, utan ingår i West Swedens representation i Bryssel. Där löper man å andra sidan risken att bli anonym bland de övriga kommunala uppdragsgivarna. Att problemet är känt illustreras väl av den diskussion om minskandet av antalet noder, från sju till fem, som förts inom West Sweden under 1999 och som motiverats utifrån effektivitetsskäl (Sammanträdesprotokoll, kommunstyrelsen 1999-03-04, § 52).

Bejakandet av den nya regionala mångfalden i svensk och europeisk miljö är en framåtsyftande kommunal strategi. Den ligger väl i linje med traditionen att kommuner och landsting med framgång själva tänjt på och definierat självstyrets gränser. Den måste emellertid ta hänsyn till att den främjar – och

skyndar på – inträdet i det system av flernivådemokrati, som nu växer fram i Europa, inklusive Sverige. Det är naturligtvis så, att även den kommun, som i kontrast till Lidköping intar en passiv, för att inte säga rent konträr hållning, ändå kommer att dras in i den nya relationslogik (Jfr Johansson 1999), som präglar flernivåsystemet. Den aktiva kommunen är i regel förberedd på att

det nya systemet kräver nya politiska umgängesformer – i den meningen är en kommun som Lidköping väl rustad att möta de nya omvärldsvillkoren. Som experimenterande, riskbenägen kommun förväntas man emellertid också åta sig uppgifter och låta sig exponeras i en annan omfattning än andra. Att så förhåller sig bör man vara medveten om.

Referenser

Baldersheim, Harald och Krister Ståhlberg (red), 1999

"Nordic Region-Building in a European Perspective". Aldershot: Ashgate

Danielsson, Katarina, 1995

"Det västsvenska regionala samarbetet – en långvarig process. En förstudie".

Occasional Paper 1995:9. Kulturgeografiska Institutionen, Handelshögskolan, Göteborgs universitet

"Framtid i samverkan. Gemensam utvecklingsstrategi för en integrerad närings- och arbetsmarknadspolitik i Götene-Lidköping-Skara." Uppföljning av Lundsbrunnskonferensen den 30 januari 1996

"Förutsättningar för regional utveckling. SWOT Västra Götalandsregionen.

Styrkor och svagheter, hot och möjligheter". Econ Analys och Information AB. November 1998

Gidlund, Janerik och Magnus Jerneck, 2000

"Komplex demokrati. Regional lobbying i Bryssel". Malmö: Liber förlag

Gustafsson, Håkan, 1999

"Hur kan svenska kommuner möta europeiseringen?". Konsultrapport. Stockholm

Jerneck, Magnus, 1997

"Subnational Mobilization, Territoriality and Political Power in the European union. A Challenge from Below?" I Philippe Nemo (red) "European Union and the Nation-State". Paris: Groupe Ecole Supérieure de Commerce de Paris

Jerneck, Magnus, 2000

"Introduction". I Gidlund, Janerik och Jerneck, Magnus (red) "Local and Regional Governance in Europe: Evidence from Nordic Regions" Cheltenham: Edward Elgar

Johansson, Jonas, 1999

"Kommunalt självstyre på 2000-talet. Internationalisering och subnationellt inflytande".

Stockholm: Svenska Kommunförbundet

Klausen, Kurt Klaudi och Michael Goldsmith, 1997

"Conclusion: Local Government and the European Union". I Klausen, Kurt Klaudi och Goldsmith, Michael (red) "European Integration and Local Government". Cheltenham: Edward Elgar

SOU 1993:97

"Västsverige och Skåne – regioner i förändring". Regionberedningen

Sammanträdesprotokoll 1999-03-04.

Kommunstyrelsen i Lidköping

Småstadsregionen.

Strategi för norra Europas slagkraftigaste småstadsregion.

Idédokument och handlingsplan 19 november 1997

Ström, Lars-Inge, 1999

"Den kommunala revolutionen. Svenska kommuners förändring under två decennier". Östersund: Statens institut för regionalforskning

"Uppgifter från Kommunförbundet ang vänorter 1994".

Stockholm: Svenska Kommunförbundet

Överenskommelse om samarbete Götene-Linköping-Skara kommuner 1996-03-26

¹ Författaren vill framföra ett tack till Kjell Almlöv, Leif Eriksson, Kjell Hedvall, Lars Nordqvist och Lisbeth Nygren, samtliga Lidköpings kommun, för intressanta och givande intervjuer. Ett särskilt tack riktas till Tomas Bergström, som fortlöpande stått till förfogande för samtal och idéutbyte.

² Det faktum att Skövde gick segrande ur striden både i fråga om lokaliseringen av högskola och regionsjukhus har setts som ett utslag av tur snarare än som ett resultat av hög kommunal aktivitet från Skövdes sida.

³ Befolkningen har legat omkring 37 000 invånare.

⁴ Se till exempel kommunens verksamhetsplaner från andra halvan av 1990-talet.

⁵ Se till exempel Framtid i Samverkan och Överenskommelse om samarbete.

⁶ Merparten av den så kallade partidiplomatin sker för Lidköpings del dock på central partinivå och inte på lokal distriktsnivå.